

Příloha č. 12 Podklady pro komparační studii dobré praxe, Karlovarský kraj

Konečný uživatel výsledků:

**Ministerstvo práce
a sociálních věcí**
Na Poříčním právu 1/376
128 01 Praha 2

Název projektu: Děti a domácí násilí – výzkum potřebnosti služeb specializovaných na pomoc dětem ohroženým domácím násilím a návrh minimálních parametrů těchto služeb

Číslo projektu: TIRSMPSV127

Řešitel projektu: Ostravská univerzita, Dvořákova 7, 701 03 Ostrava

Doba řešení: 1. 12. 2022 – 31. 12. 2024

Důvěrnost a dostupnost: pouze pro účely kontroly výstupů z 8Q

Informace o autorském týmu:

Mgr. Bohdana Richterová, Ph.D.

Doc. Mgr. et Mgr. Kateřina Mikulcová, Ph.D.

Mgr. Veronika Štenclová, Ph.D.

Doc. Mgr. Štefan Chudý, Ph.D., MBA

Mgr. Bc. Hana Kubíčková, Ph.D.

Daniela Kantorová, Psy.D.

Ing. Ondřej Mikulec, Ph.D.

Mgr. Kateřina Cilečková, Ph.D.

Další informace o projektu:

Pilotáž – případová studie dobré praxe, Karlovarský kraj

Charakteristika kraje

Karlovarský kraj je nejzápadnějším krajem České republiky a svou rozlohou 3 310 km² je třetím nejmenším krajem v zemi, zaujímá pouze 4,2 % území České republiky. Hlavním městem kraje jsou Karlovy Vary. Karlovarský kraj se skládá ze 3 okresů (Cheb, Karlovy Vary a Sokolov). Podle současného administrativního členění se nachází na území kraje celkem 134 obcí nejrůznější velikosti, které jsou dále členěny do 527 částí. To z něj v rámci ČR dělá kraj s nejnižším počtem obcí, přičemž měst bychom v regionu napočítali přesně 38. Počet obyvatel kraje dosahuje bezmála 300 000, což tvoří necelá 3 % obyvatel ČR, a je tak krajem s nejmenším počtem obyvatel v ČR. V roce 2023 však Kraj zaznamenal po mnoha letech zvýšení obyvatelstva, což je dáno zejména příchodem migrantů z Ukrajiny. V Karlovarském kraji rostl počet obyvatel na Chebsku a Karlovarsku, na Sokolovsku lidí dál ubývá. Demografická struktura ukazuje stárnoucí populaci, což je částečně způsobeno odlivem mladých lidí do větších měst za práci a vzděláním. Karlovarský kraj se dlouhodobě potýká s nedostatkem vysoce kvalifikovaných lidí. Na konci ledna 2024 kraj vykazoval třetí nejvyšší podíl nezaměstnaných (4,68 %) v rámci celé ČR. Z okresů Karlovarského kraje vykazoval největší nezaměstnanost okres Sokolov. Karlovy Vary jsou jedním z nejznámějších lázeňských měst na světě. Město je proslulé svými termálními prameny a každoročním Mezinárodním filmovým festivalem Karlovy Vary. Lázeňské tradice zde sahají až do středověku, a kromě Karlových Varů jsou významnými lázeňskými městy v kraji také Mariánské Lázně a Františkovy Lázně. Tato tři města spolu tvoří tzv. „Západočeský lázeňský trojúhelník“ (ČSÚ, 2024).

Kriminalita, práce policie

V průběhu roku 2023 řešila Policie České republiky na území Karlovarského kraje 5 041 trestných činů a ve srovnání s předcházejícím rokem tak došlo k jejich nárůstu o 2,1 %. Číslo je podstatně menší než např. v případě Moravskoslezského kraje, což je mj. jistě dáno i velikostí kraje a počtem obyvatel. V přepočtu registrovaného trestného činu na 1 000 obyvatel však Karlovarský kraj obsadil spolu s Libereckým krajem v mezikrajském srovnání s hodnotou 17,1 čtvrté místo pomyslného žebříčku, což ukazuje na poměrně vysoký výskyt kriminálního chování v tomto regionu (ČSÚ, 2023). Na úseku násilné trestné činnosti, do kterých je možné zařadit i činy v souvislosti s domácím násilím, bylo v Karlovarském kraji v roce 2023 spácháno 405 trestných činů. Oproti roku 2022 došlo k poklesu o 11

trestných činů (- 2,64 %). Nejčastěji z oblasti násilné kriminality řešili kriminalisté trestné činy ublížení na zdraví ve 116 případech, což je pokles o 8 případů (- 6,45 %), porušování domovní svobody ve 100 případech, což je nárůst o 19 případů (+ 15,97 %) či nebezpečné vyhrožování ve 43 případech, pokles o 4 případy (- 8,51 %) (PČR, Karlovarský kraj, 2024).

Dle statistiky Policie ČR v roce 2023 bylo registrováno v Karlovarském kraji 11 případů týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199), objasněno bylo 9 případů, což je 81,8 %. V Libereckém kraji bylo zaznamenáno 21 případů a objasněno bylo 13 případů (což je 61,9 %). Moravskoslezský kraj – 40 případů, objasněnost 19 – 47,5 %; Olomoucký – 20 případů, objasněnost – 6–30 %). (Policie ČR, 2024).

Co se týče vykázaní osoby ze společného obydlí, za rok 2023 bylo v Karlovarském kraji vykázano 61 osob. Všechny 4 sledované kraje vykazují nárůst počtu vykázaní v roce 2023 ve srovnání s rokem 2022. Olomoucký kraj s počtem 89 vykázaní za rok 2023 má druhý nejvyšší počet vykázaní ve sledovaných krajích. Moravskoslezský kraj s počtem 106 vykázaní je tedy první ve sledovaných krajích (celkově čtvrtý), následuje kraj Liberecký s počtem 81 a poté Karlovarský (Policie ČR, 2023). Opět je nutné při srovnávání těchto statistik brát v úvahu velikost kraje a počet jeho obyvatel.

Sociální služby a práce s domácím násilím v kraji

Karlovarský kraj trpí dlouhodobě nedostatkem kvalifikovaných odborníků z nejrůznějších oblastí, což se citelně dotýká i odborné práce s tématem domácího násilí. Kvalifikovaní pracovníci chybí ve zdravotnictví, sociálních službách, ale také ve školství (viz Začni učit, 2024). Je zde jedno intervenční centrum specializující se na pomoc obětem domácího násilí. Hlavní pracoviště se nachází v Sokolově a dále jsou tu 2 další pobočky v Karlových Varech a v Chebu. Všechna tři pracoviště však personálně zajišťují stejné osoby, jedná se o vedoucího pracovníka, dvě sociální pracovníce a jednu psychologku (Pomoc v nouzi, 2024). Tito odborníci pak v otázce řešení domácího násilí spolupracují s dalšími subjekty, jako jsou soudní vykonavatelé, OSPOD, či PČR. Od začátku roku 2024 v kraji začalo fungovat krizové centrum (Centrum dětské pomoci Karlovy Vary, 2024), které je však dle slov pracovníce oddělení sociálně-právní ochrany dětí, Mgr. Ivety Ryškové, která je zároveň v kraji specialistou pro děti týrané, zneužívané a zanedbávané, již teď nadstandardně využívané a poptávka se stále stupňuje. Obě tyto organizace fungují převážně na prvotním telefonickém či on-line kontaktu, kdy se domluví osobní setkání v provozních hodinách (většinou 8–16 hod.). Bohužel službu 24/7, i vzhledem k počtu zaměstnanců, není možné zajistit.

V Karlových Varech je také ZDVOP, tzv. SOS Sluníčko, které je součástí SOS dětských vesniček. Jedná se o zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, jehož posláním je zajištění krizové pomoci dětem, které se ocitly v ohrožení a nemohou z různých důvodů setrvat ve své rodině (SOS dětské

vesničky, 2024). Kapacita tohoto zařízení je pro celý kraj 8 míst a dle vyjádření odborníků i z údajů na webových stránkách je tato kapacita téměř neustále vyčerpána. Krizové zařízení je však v provozu 24 hodin denně, 7 dní v týdnu, a tak je možné poskytnout odpovídající pomoc v akutní situaci. Karlovarský kraj je také jedním z mála krajů v ČR (společně s Ústeckým, Zlínským a Královéhradeckým), kde nefiguruje žádná pobočka Bílého kruhu bezpečí. Pracovníci v kraji tak často pomáhají obětem DN zprostředkovat kontakt skrze krizové linky, případně chatové poradny. Karlovarsko dlouhodobě patří mezi nejzatíženější kraje z hlediska zadluženosti občanů. Počet osob v exekuci zde čítá téměř 13 %. Jedná se tak o druhý nejvíce postižený region – hned po Ústecku. Moravskoslezský kraj obsazuje třetí pozici (Institut prevence a řešení předlužení, 2023). I vzhledem k velikosti kraje představuje zadluženost jednu z palčivých sociálních otázek, která může významně přispívat k frustraci a kumulaci ostatních problémů, mj. i domácího násilí.

Metody sběru a analýzy dat:

S oporou o matici indikátorů byly vytvořeny tři typy polostrukturovaných rozhovorů. První pro pracovníky v sociální a školské oblasti, druhý pro pracovníky justice a třetí pro pracovníky policie. Výběr participantů byl na základě expertního výběru (Marshall, C., & Rossman, G. B., 2021). Tento výběr umožnil získat hloubkové, detailní a odborné informace. Celkem bylo realizováno 6 rozhovorů: 2 on-line rozhovory s pracovníky justice (se soudním vykonavatelem okresního soudu Karlovarského kraje a s advokátkou, která se specializuje na pomoc obětem domácího násilí, kterou vykonává jako zmocněnec pro zvláště zranitelné oběti), 4 osobní rozhovory (s vedoucím Intervenčního centra v Sokolově, se sociální pracovnící Intervenčního centra v Sokolově, s psychologkou pracující pro IC Sokolov a zároveň v Pedagogicko-psychologické poradně v Karlových Varech, se zástupkyní vedoucí OSPOD, odbor sociálních věcí, specialistka pro děti týrané, zneužívané a zanedbávané). Písemné výpovědi dvou pracovníků specializovaných útvarů Policie ČR. V rámci triangulace dat byla analýza rozhovorů obohacena o pečlivý výběr a zkoumání relevantních dokumentů. Tyto dokumenty byly vybrány s cílem doplnit a upřesnit zjištění z rozhovorů, poskytnout širší kontext a umožnit hlubší porozumění zkoumanému tématu. Při výběru dokumentů byla kladena zvláštní pozornost na jejich přímou relevanci pro výzkumné otázky a schopnost poskytnout doplňující nebo objasňující perspektivy k informacím získaným z rozhovorů. Tento integrovaný přístup zvyšuje validitu a komplexnost našich závěrů, poskytující relevantní doplňkový kontext k verbálně sděleným informacím a umožňuje komplexnější pochopení zkoumaného jevu. Informace byly doplněny

prostřednictvím analýzy dokumentů z krajského úřadu Karlovarského kraje, z řady webových stránek daných institucí jako např. Centrum dětské pomoci, Pomoc v nouzi, Fokus, Velký vůz Sever, domácí násilí.cz, Intranetu Policie ČR a jejich statistik, Českého statistického úřadu, dokumentů a odkazů Ministerstva práce a sociálních věcí, publikací a webových odkazů Asociace pracovníků intervenčních center, platných zákonů atd. (seznam zdrojů je v závěru této studie). V závěru případové studie je také uveden seznam zkratk použitých v textu.

K identifikaci a pochopení dobré praxe v Karlovarském kraji jsme použili tematickou narativní analýzu (Riessman, 2008) se zaměřením na osm klíčových témat (viz matice indikátorů). Byl získán úplný přepis nahraných rozhovorů. Dále docházelo k hledání obsahu tématu dobré praxe v jednotlivých stanovených indikátorech. Byly vyhledány a popsány tematické a kontextové souvislosti. V rámci tematické analýzy byly hledány nové vhledy a porozumění informacím zaměřených na zkušenosti dobré praxe ve vybraném kraji. Pro porozumění celku není ve výstupech jen popsána dobrá praxe, ale také kontexty uvádějící nedostatky nebo limity v práci s dětmi se zkušeností s domácím násilím. Ty jsou vždy uvedeny v druhé části v každém tématu. Důležitou roli hrál narativní přístup k analýze, který zdůrazňoval význam a strukturu vyprávění.

V rozhovorech byly patrné rozdíly týkající se převážně pokrytí služeb v daných oblastech působnosti institucí (např. Karlovy Vary, Sokolov, Cheb, Aš). Také zkušenosti byly značně rozdílné, a to zejména kvůli odlišným organizacím a způsobům práce, nastaveným cílům.

1. téma: Domácího násilí

Dobrá praxe: Vlastní diagnostické nástroje na detekci domácího násilí

Pro detekci domácího násilí se různí odborníci přiklání k různým strategiím. V Intervenčním centru se nejčastěji zmiňovali o dotaznících, které jsou důležitým krokem k identifikaci obětí a poskytnutí potřebné pomoci. IC Sokolov přistoupilo v této oblasti k tvorbě vlastního diagnostického nástroje, který by více odpovídal potřebám praxe a zaměřoval se také na oblasti, kterým v dostupných dotaznících nebyla z jejich pohledu věnována dostatečná pozornost, nebo naopak byly pro oběti zbytečně zatěžující a pro potřeby pracovníků příliš nevypovídající. Při vytváření takových dotazníků je důležité dodržovat několik zásad a postupů, které zajistí jejich účinnost a citlivost vůči respondentům.

Při přípravě dotazníku se pracovníci IC Sokolov inspirovali knihou vydanou pod Asociací pracovníků intervenčních center (APIC, 2016), přičemž psycholožka IC k tomuto sděluje: „*Všechny ty otázky jsem probrala se sociálními pracovníky a zkoušeli jsme zjistit, jestli jednotlivá otázka by pomohla definovat to domácí násilí, takže jsme zkoumali sílu těch jednotlivých otázek na škále 1–5. Ty, co měly 1, 2 a 3, tak ty jsme úplně vyházeli a zůstaly tam síly 4, 5 a prostě jsou tam různé kategorie a když v té jedné už je 5, tak pro nás je to znamení, že už tam je domácí násilí, třeba sociální nebo fyzické a přidali jsme tam právě kategorii těch psychických následků, protože ta byla hodně opomíjena.*“

Vzhledem k malé velikosti organizace co do počtu pracovníků (1 vedoucí, 2 sociální pracovníce a 1 psycholožka) to nefunguje tak, že by si vzali dotazník a jeli otázku po otázce, ale při předávání jednotlivých informací, např. mezi sociální pracovníci a psycholožkou, se již ví, na které oblasti se zaměřit, na co se zeptat a otázky z onoho dotazníku jsou tak neustále v jakémsi jejich podvědomí. Sekce s otázkami, vztahujícími se přímo na děti ve společné domácnosti, by měla obsah mj. následující otázky (výběr):

- Byly Vaše děti svědky fyzického násilí ze strany Vašeho/Vaší partnera/partnerky?
- Trestá partner/ka fyzicky Vaše děti?
- Byly Vaše děti svědky psychických a slovních útoků na Vaši osobu?
- Byly Vaše děti ze strany Vašeho partnera/partnerky bezdůvodně slovně napadány, zesměšňovány, nebo uráženy?

Na otázky se bude odpovídat na škále často, občas, jednou, nikdy.

Dotazník ještě není plně uveden do praxe, ale plánuje se jeho šíření přes Intervenční centra v ČR: „*U policie se používá dotazník SARA DN, ale ten je takový... no... hodně podle citu jednotlivých policistů a tenhle dotazník má alespoň nějaký systém, že se tam dají identifikovat ty kritické oblasti, a právě jsme přemýšleli i nad distribucí i pro tu policii, tak i pro ta intervenční centra, ale je potřeba ještě dodělat manuál a nějak víc to propracovat.*“ (Psycholožka IC).

Sociální pracovníce IC k tomuto ještě sděluje: „*My jsme vytáhli informace hlavně z praxe, je to zaměřeno i na děti a hodně z potřeb té praxe. Naše psycholožka řekla, abychom sepsali to, co nám ti klienti říkají opravdu nejvíc, čeho si policie třeba nevšimla, co v té SARE není, takže my jsme to sepsali z té praxe.*“

Dobrá praxe: Metodika MPSV pro OSPOD

V praxi OSPOD se dle vyjádření sociální pracovníce stále dominantně orientují podle metodiky z roku 2010 - Metodické doporučení MPSV č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí. Metodické doporučení je určeno orgánům sociálně-právní ochrany dětí na úrovni obecních úřadů, obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a krajských úřadů. „*Ona je sice stará ta metodika, ale pokud se mám o něco opřít, byla by to ona. Jinak to, že je dítě obětí domácího násilí, tak tuto informaci nám podávají intervenční centra.*“ Toto Metodické doporučení navazuje na „Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí“, který vydalo v roce 2006 MPSV ve spolupráci s Psychosociálním centrem Acorus.

Sociální pracovníce OSPOD říká: „*Dítě v domácím násilí je pro nás dítě ohrožené, a to i v případě, že dítě není přímá oběť, ale pouze svědek. Pro mě tyto děti spadají do paragrafu 6*“ Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Ten v souvislosti s domácím násilím upozorňuje na to, že sociálně-právní ochrana se zaměřuje zejména na děti, jejichž rodiče neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti, a to zejména v bodu g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami; Pracovníce k tomu ještě dále dodává: „*Policie a intervenční centra definují děti ohrožené domácím násilím, my definujeme dítě ohrožené, takže v rámci toho vyhodnocení vyhodnotíme, že se jedná o dítě ohrožené.*“

Dobrá praxe: Metoda FocusBox a její aplikace v praxi

Jako jedna z inspirujících metod pro práci s dětmi v riziku domácího násilí se osvědčila např. sada **FocusBox**. Jedná se o projekt Neziskové organizace Velký vůz a slouží jako komunikačně-diagnostický nástroj pro vedení rozhovorů s dětmi (6–13 let). Může tak napomoci při přímé práci s dětmi jako oběťmi DN. Focus Box pomáhá zjistit o dítěti informace z těchto oblastí: vztahy, rodina, škola, emoce, názory, sebepojetí a přání. Jednotlivé nástroje jsou využitelné pro demonstraci situací ze života dítěte, ať už prožitých, nebo těch, které ho čekají (rozvod rodičů, odchod z domova...), pro vytvoření vztahové mapy nebo pro poznání pocitů a názorů dítěte. Všemi komunikačními technikami, použitými ve Focus Boxu, provází metodická příručka Mluvíme s dětmi. Focus Box je určen

sociálním pracovníkům, psychologům, psychoterapeutům, dětským psychiatrům, pedagogům, policistům, soudcům a dalším profesionálům, kteří pracují s dětmi. Pro práci s Focus Boxem je dostupný akreditovaný kurz MPSV/MŠMT (Velký vůz, 2024).

Jednotlivé techniky jsou umístěny v terénní tašce pro pracovníkovy návštěvy dětí u nich doma, ve škole, v ústavu či kdekoli jinde (Velký vůz, 2024).

Sada zástupných předmětů pro názorné vysvětlování významných minulých, přítomných i budoucích kroků v životě dítěte, situací, komunikace mezi lidmi atd.

Dobrá praxe: Inovativní přístupy při práci s domácím násilím u dětí

Psycholožka pracující mj. pro Intervenční centrum v Sokolově sdělila mnoho nápadů na hlubší práci s dětskými oběťmi DN. Vyzdvihovala důležitost prostředí IC, zejména nutnost jejich vybavení, jako jsou hračky a další pomůcky pro navázání kontaktu a vztahu s dítětem.

Prostředí IC Sokolov (foto: V. Štenclová).

Do budoucna plánuje experiment s ohledem na řešení problematiky DN v podobě nákupu **velkého hracího domečku pro panenky**, který by suploval rodinné prostředí a mohl by sloužit pro simulační přehrávání různých rodinných situací. Zároveň sděluje nutnost zaměřit se také na práci s dětmi předškolního věku. Z pozice psychologa zdůrazňuje, že **rozhovor se dá vést s již opravdu malými dětmi (cca od věku tří let)**, a to právě za pomoci různých her a pomůcek. Psycholožka sděluje, že hojně využívá techniky z **KBT** směru, aby si děti uměly dobře pomoci i sami v nějaké pro ně nepříjemné situaci „*Aby si domluvili schůzku se starostmi, se svými myšlenkami, změna polohy těla, imaginace a takové věci.*“

Dobrá praxe: Práce na celorepublikové metodice zaměřené na děti

Pro sjednocení systému péče o dětské oběti DN se v současné době dle vyjádření vedoucího IC Sokolov pracuje na komplexní metodice „*My v současnosti pracujeme s APICEM na celorepublikové metodice pro detekci a práci s domácím násilím u těch dětí, aby to jako bylo nějak jednotné. Proto se i teď více sbírají ta data, kdy výstupem jsou jednak ty publikace a jednak by měla být ta metodika.*“

Vedení statistik – systém eEquip

Stejně jako některé organizace v Moravskoslezském kraji používá také IC Sokolov informační systém eEquip, který představuje efektivní nástroj pro správu a analýzu dat. Systém eEquip umožňuje generování rozsáhlých statistických údajů, jež jsou klíčové pro vykazování výsledků donátorům a pro plánování služeb. Tato praxe přispívá k lepší transparentnosti, efektivitě a cílenosti sociálních služeb v kraji, a tím podporuje dobré rozhodovací procesy a kvalitu poskytovaných služeb. V systému je možné dohledat práci s konkrétním dítětem se zkušeností s domácím násilím (domacinasili.cz).

Vedoucí IC: „*Od ledna 2024 je větší důraz na to zaznamenávání různých statistik. My používáme systém eEquip. Od toho ledna máme jednotně v rámci IC tohle jako dělat, akorát ne každý jede eEquip. Někdo vykazuje statistiky jiným stylem, ale ty otázky, které se vykazují, jsou pro všechny stejné. My jak jsme pod tím APICEM, tak tam jsou ty pravidla pro všechny stejné.*“ *Do toho systému se dá i vracet, takže když se nějakou informací dozvíme později, můžeme ji doplnit. Ta data sbíráme pro ten náš APIC a potom vlastně často jejich cesty jsou na MPSV.*“

2. Téma: (Ne)dostatek a (ne)dostupnost sociálních služeb

Dobrá praxe: Intervenční centrum v Sokolově

Intervenční centrum v Sokolově je inspirujícím příkladem dobré praxe v oblasti poskytování pomoci **dětským obětem** domácího násilí. Jako jedno z mála intervenčních center v ČR se zaměřuje na práci s dětskými oběťmi DN. Většina IC má věkovou hranici od cca 15/16 let, a proto záchytná síť pro menší děti ohrožené DN není tak zajištěná (i vzhledem k vytíženosti jediného, poměrně nově otevřeného krizového centra a ZDVOPU). IC Sokolov pracuje s oběťmi domácího násilí (osoby ohrožené domácím násilím, v souvislosti s rozhodnutím PČR o vykázání či zákazu vstupu násilné osobě do společného obydlí a osoby přichází s problematikou domácího násilí ve své rodině či ve svém blízkém okolí a jejich cílovou skupinou jsou všichni tito lidé bez věkového omezení. Nabízí také terénní formu poskytování služby či poradenství (Pomoc v nouzi, 2024). IC se snaží spolupracovat s celou řadou jiných odborníků a organizací, a poskytovat tak adekvátní a rychlou pomoc obětem DN, včetně dětí.

Pracovnice OSPOD: „IC v Sokolově naučila lidi spolupracovat, naučila lidi být citlivé k tomu tématu domácího násilí a bylo to takové ohnisko a od toho se to odvíjelo, ale samozřejmě je to vždycky o lidech.“

Budova Intervenčního centra zvenčí a zevnitř (foto V. Štenclová).

Dobrá praxe: Snižování věkové hranice pro IC

V souvislosti s výše uvedeným je dobrou praxí snižování věkové hranice cílových skupin intervenčních center. Je zřejmé, že by tato změna s sebou nesla řadu nových situací a nejspíše i úskalí v podobě personálních i odborně kvalifikačních předpokladů pracovníků IC, nicméně se to jeví jako jedna z dobrých cest pro práci s dětskými oběťmi DN, a to i vzhledem k nedostatku jiných specialistů (psychiatrů, psychologů atp.).

Pracovnice OSPOD: „*Je dobře a vnímám to jako dobrou praxi, že se ta intervenční centra zaměřují i na práci s dítětem, že mají ty programy.*“

Dobrá praxe: Dostupnost psychologa v IC

Vzhledem k tomu, že v IC Sokolov pracuje psychologka, která se dominantně zaměřuje na práci s dětskými oběťmi DN, mohou optimálně pracovat s touto cílovou skupinou. Používá k tomu specifické diagnostické i jiné terapeutické metody a nástroje, a poskytuje tak adekvátní pomoc a podporu těmto dětem.

Sociální pracovnice IC: „*I díky tomu, že u nás pracuje psychologka a má opravdu na starost jen ty děti, kterým se věnuje, tak se nám daří tu cílovou skupinu takto zajistit.*“

Dobrá praxe: Psychoterapeutické výcviky pracovníků služeb nezaměřujících se primárně na oblast DN

Dobrá praxe ukazuje také možnost využití jiných odborníků, kteří se ve své profesi primárně nezaměřují na práci s oběťmi DN, ale splňují určité kvalifikační a odborné předpoklady pro pomoc této cílové skupině. Vzhledem k problematické dostupnosti psychologických služeb a neexistenci krizových center v Karlovarském kraji se jako vhodná rychlejší pomoc může jevit práce odborníka s psychoterapeutickým výcvikem a vzděláním v humanitním směru při poskytování poradenství či terapie obětem DN jako akutní forma pomoci do doby, než dojde na termín u psychologa.

K tomu psychologka IC Sokolov sděluje: „*V té pedagogicko-psychologické poradně, kde také pracuji, vím, že je tam kolegyně, co má psychoterapeutický výcvik, takže v podstatě by šlo i ji nakontaktovat, ale ještě jsme tuto možnost nevyužili.*“

Dobrá praxe: Informace v knižní podobě vlastní tvorby

Vzhledem k takřka neexistujícímu systému služeb pro dětské oběti DN v Karlovarském kraji podniklo IC Sokolov iniciativu zahrnující vydání knihy, která poskytuje informace o tematice dětí a domácím násilí. Je psána pohádkovou formou a její autorka, psychologka Mgr. Spínová, k tomuto sděluje: „*Když je ten systém takhle špatný v tomhle kraji, tak aby ti rodiče mohli s tím dítětem pracovat sami, aby si nějakým způsobem, když se na to budou cítit, zkusili navázat ten vztah sami a probrat nějaký ty důležité věci.*“

Kniha je ale určená také pedagogům v mateřských či základních školách, či pracovníkům jiných institucí, kteří se s těmito dětmi dostávají do kontaktu. Může se s ní však také pracovat jako s nástrojem primární prevence v této oblasti. I za tímto účelem je plán distribuovat knihu v inovované podobě (s instrukcemi pro odborníky) i do školských zařízení a rodičovských center, a to zejména na základě zpětné vazby z IC Hradec Králové, kde mají velmi pozitivní zpětnou vazbu a žádají výtisky.

Kniha pro práci s tématem DN u malých dětí: O vztazích mezi medvídky (Spínová, 2023).

V letošním roce (2024) vyšel druhý díl knihy s názvem **Želvo, vyprávěj**. Autorka v knize citlivě zpracovává téma domácího násilí. Želvu využili zejména kvůli jejímu krunýři. Je zajímavé, že s konceptem želvy pracují také v nizozemské organizaci Blijf Groep v Amsterdamu, kde používají tzv. terapeutickou želvu pro práci s dětskými oběťmi DN. Želva má krunýř, kde se v případě ohrožení může ukrýt. Mají na tento postup vypracován celý koncept (viz Případová studie Nizozemsko). **Personifikace želvy** se tak může stát inspirací i pro další organizace a odborníky jako symbol pomoci a práce s dětskými oběťmi DN.

Dobrá praxe: Existence příspěvkové organizace – poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy

„Není to krizové centrum, ale máme tu spolupráci navázanou tak, že v případě potřeby, když mají volnou kapacitu, tak pomoc poskytují taky, nějakou psychologickou a podpůrnou a tu se nám podařilo rozšířit, takže ji máme ve všech třech okresních městech a zřizovatelem je tedy krajský úřad.“ – pracovnice OSPOD.

Co v kraji dále chybí

Psychiatrická ambulance pro děti

Odborníci: chybí univerzita, chybí odborníci. Pracovnice OSPOD: *„Hodně u nás v kraji ztroskotáváme na tom lidském faktoru, chybí nám ti odborníci. Kraj se snaží třeba různými náborovými příspěvky, ale nějak to nejde.“*

Organizace či služba pro práci s pachateli násilí: Neexistence služeb pro práci s pachateli DN. V Karlovarském kraji aktuálně neexistuje žádný projekt ani organizace. Pracovnice OSPOD sděluje: *„My jsme k tomu měli pracovní skupinu prevence kriminality na kraji, tak jsem chtěla, abychom jednu tu skupinu věnovali i domácímu násilí, kdy jsme přizvali i Ligu otevřených mužů a zkoušeli jsme vymýšlet možnosti, jak je do toho kraje dostat. A asi, když už bychom vymysleli nějaký peníze, tak prostě kapacity na to nejsou.“*

Kapacita azylových domů a krizové bydlení: Stejně jako v MSK, tak také v Karlovarském kraji jsou kapacity těchto zařízení stále plné.

Okamžitá hmotná pomoc pro oběti: Chybí systém okamžité hmotné pomoci pro oběti, jako jsou jednorázové dávky za splnění určitých podmínek.

3. Multidisciplinární spolupráce

Multidisciplinární spolupráce je klíčová při řešení složitých a citlivých problémů, jako je domácí násilí zaměřené na děti. Tento přístup zahrnuje zapojení odborníků z různých oblastí, kteří společně pracují na poskytování komplexní péče a podpory obětem domácího násilí. Klíčovými účastníky multidisciplinární spolupráce bývají zpravidla sociální pracovníci, psychologové a terapeuti, pracovníci justice, jako jsou advokáti, státní zástupci či soudci, policie, zdravotníci, pedagogové, neziskové organizace či krizová centra. Multidisciplinární týmy tak mohou poskytnout komplexní péči, která pokrývá fyzické, emocionální, právní a sociální potřeby obětí.

Napříč všemi realizovanými rozhovory v Karlovarském kraji se ukazovalo několik společných oblastí. První z nich je rozdílnost v kvalitě spolupráce mezi jednotlivými okresy, přičemž nejuspokojivější je to dle sdělení v Karlových Varech a Sokolově. Na Chebsku bohužel úspěšná spolupráce příliš nefunguje, ale existují výjimky. Druhým jevem, který byl zmíněn v každém rozhovoru, byl aspekt lidskosti. Každý z informantů použil během svých výpovědí několikrát formulaci „je to o lidech“, čímž chtěli upozornit na to, že jejich zkušenost s multioborovou spoluprací nelze zobecňovat. Každý z nich ví, s kým a jak spolupracovat takovým způsobem, aby se dosáhlo kýžených výsledků a s kým se jim naopak nespolupracuje dobře.

Dobrá praxe: Vše je o komunikaci (Vynikající mezioborová spolupráce, záleží však kde a s kým)

Jak již bylo uvedeno, v rámci Karlovarského kraje se kvalita spolupráce mezi jednotlivými okresy liší.

Sociální pracovnice OSPOD k tomuto sděluje: „*Tím, že jsme malý kraj, tak to má i své výhody, že se známe tady, tak si myslím, že ta spolupráce je na dobré úrovni, Samozřejmě, je to vždycky o lidech. Řekla bych, že líp je to Karlovy Vary a Sokolov, směrem Cheb a Aš je ta spolupráce, i co mi říkají intervenční centra i ta spolupráce se soudy, se státním zastupitelstvím ve smyslu identifikace či definování domácího násilí už není tak pružná jako v KV a Sokolově.*“

Soudní vykonavatel: „Z mé zkušenosti v našem kraji multidisciplinární spolupráce funguje dobře, já jsem v nejužším kontaktu s intervenčním centrem, s tím je výborná spolupráce, vždy mě informují dopředu v situaci, když mají podnět, že přes ně bude podán návrh na předběžné opatření, aby se vše udělalo co nejrychleji a s největší možnou ochranou oběti i dětí. Řekl bych, že je nadstandardní spolupráce i s OSPODy a Policií ČR, je to o vzájemné důvěře a komunikaci a o tom, aby si jednotlivé subjekty vyšly vstříc, předaly si potřebné informace a předaly je včas, a to funguje.“

Z rozhovoru s advokátkou, která se specializuje na pomoc obětem domácího násilí, vyplynulo: „V Karlových Varech výborně fungují neziskovky, které se tématu věnují, jak Pomoc v nouzi, tak intervenční centra, poradny pro rodinu. Je vynikající spolupráce s policií i se státními zástupci, ale to všechno v rámci trestního řízení. Problematictější je spolupráce s OSPODy v rámci opatrovnického řízení. OSPOD, přestože v trestním řízení je oběť vyslýchána bez přítomnosti pachatele, tlačí oběť (matku) do jednání s pachatelem (otcem). A to i v případě, že bylo násilí vůči matce prokázáno a děti byly svědky. Změna obrovská je za situace, když bylo násilí i vůči dětem, ale to je spíše výjimečné. OSPOD zastává názor, že práva rodičů jsou stejná, je to nepodmíněný názor bez ohledu na stav matky a chování otce vůči ní.“

Velmi podobně se o rozdílnosti pojetí multidisciplinární spolupráce na úrovni okresů vyjádřila psycholožka IC: „Mně přijde, že ačkoliv jsme jeden kraj, tak ta okresní města se úplně liší. Třeba Vary a Sokolov, tam si myslím, že je to tak na podobné úrovni a ta spolupráce je dobrá, co se týče s Chebem, a nevím, jestli je to tím, že tam mají ten Cochemský systém toho soudnictví, že jako chtějí, aby se ti partneři nějak dohodli a posílají je do té rodinné poradny, tak nějakým způsobem tam ani policie ani soudnictví nepracuje nebo neuznává takový věci, jako by uznali v Sokolově nebo ve Varech. Ale fakt nevím, čím to je.“

Soudní vykonavatel popisoval dobrou zkušenost s policií, stále však napříč rozhovory vystupuje prvek lidskosti a individuálního přístupu „Obecně je podle mě s policií spolupráce dobrá, jsou v tématu DN proškoleni. Samozřejmě jsou pak rozdíly mezi jednotlivými odděleními, někde fungují výborně, někde trochu hůře, je to o lidech.“

Stejně tak i advokátka, která se specializuje na pomoc obětem domácího násilí, k tomuto sděluje: „Spolupráce s policií je vynikající, zvláště na úrovni Krajského ředitelství, kde jsou výborně vyškolení a empatičtí policisté. Situace je někdy složitější na obvodních odděleních policie, které někdy mají

tendenci oznámení na DN „zamést pod koberec“ jako přestupek. Ale i tam se situace velmi zlepšuje. Postupuji tak, že předem oznámím na Krajském ředitelství, že s klientkou chceme na obvodním oddělení ohlásit DN a oni kontaktují obvodní oddělení a upozorní na specifika. I v případě, že policie ohlášení DN vyhodnotila jako přestupek, podala jsem námitky na státní zastupitelství a tam situaci napravili.“

Jeden z dotazovaných policistů pak ke spolupráci sdělil: „Daří se nám spolupráce vybraných preventistů z řad policie se zástupci jednotlivých škol a typování možných problémových rodin a ohrožených dětí. Práce policie spočívá v prvotních úkonech a včasném předání informací, následná práce s dětmi ohroženými DN spadá spíše do kompetence dalších institucí.“

Dobrá praxe: Umění síťování služeb – jít přes vedoucí pracovníky

Vedoucí IC Sokolov je přesvědčen, že úspěch multidisciplinární spolupráce závisí zejména na umění se nakontaktovat, a hlavně efektivně komunikovat. Dobrou praxí je komunikace s vedoucími pracovníky. Především v případě policie se to osvědčilo jako velmi účinný způsob spolupráce a možnosti efektivnějších intervencí ze strany IC.

Pracovnice OSPOD k činnosti IC sděluje: „IC v Sokolově naučila lidi spolupracovat, naučila lidi být citlivé k tomu tématu domácího násilí a bylo to takové ohnisko a od toho se to odvíjelo, ale samozřejmě je to vždycky o lidech.“

Dobrá praxe: Komunikace metodických orgánů

Přesto, že se dotazovaní odborníci shodli na tom, že v Kraji neprobíhají pravidelně organizovaná multidisciplinární setkávání k tématu DN, na vzájemnou spolupráci si vůbec nestěžují. Uplatňují zpravidla systém situačních schůzek. V případě, že je třeba něco projednat, nemají žádný problém se společně sejít.

Pracovnice OSPOD k tomuto sděluje: „Co já řeším, tak je to většinou situační, když vyvstane nějaké téma, které je třeba řešit, nebo spolu spolupracujeme na různých projektech. Ta spolupráce je z obou stran a víme, že když je něco potřeba, tak se zkontaktujeme. Dobrá praxe je tedy to, že jsme propojení. Zavoláme si, víme o sobě. Pokud vznikne nedorozumění mezi IC, OSPOD a PČR, tak se třeba na mě obrátí, abychom to společně vyřešili.“

4. Policie

Dobrá praxe: Uplatňování institutu vykázání

Institut vykázání je klíčovým nástrojem v boji proti domácímu násilí, který umožňuje policii okamžitě vykázat násilníka ze společného obydlí na dobu deseti dnů. V minulosti se dle sdělení informantů potýkali s velmi malým uplatňováním vykazování, což do značné míry komplikovalo situaci oběti DN i následnou práci s ní. Někdy policisté neuvedli děti jako oběti DN. Nyní se tak již děje a děti se tak dostávají do IC, kde s nimi může psychologka pracovat. V současnosti je i tendence uplatňování vykázání vzrůstající, což dokazují i statistiky a také dotazování odborníci sdělují, že tuto změnu v praxi pociťují a jsou za ni rádi. Stále se ještě setkávají s určitými úskalími, ale již ne v takové míře. Pozitivní je také výborná spolupráce IC s krajským policejním ředitelstvím a ochota spolu tuto oblast komunikovat. Celkovou mezioborovou spoluprací s PČR hodnotí však dotazovaní jako uspokojivou, ale stále platí „je to o lidech“ (viz část 3).

Pracovnice OSPOD k tomuto říká: „*Ta novela zákona o policii je velký krok. Ta nahrává tomu, aby se vykazovalo, aby ta policie to vnímala jako velký problém, a i to, jak k tomu přistupují, že se u nás v kraji ti policisté proškolují. Takže dobrá praxe je to, že to mají ukotvené tím zákonem a že můžou vykázat a odpadly tam nějaké věci, které se špatně prokazovaly a tak dál. A jde to poznat, policie více vykazuje.*“

Vedoucí IC sděluje: „*Z bytu by neměl odcházet ten, komu je ublíženo, ale ten násilník. Proto vedeme debaty s PČR a snažíme se na tom pracovat, aby to nebylo tak, že ve 2 ráno z bytu odchází zbitá žena, ale aby to bylo tak, že policisté přijedou a vykážou toho násilníka a ona může být nějakou dobu v klidu. Je to něco, na čem chceme pracovat, i proto se setkáváme s tím krajským ředitelem. Prostě nemaj odcházet osoby ohrožené, to je prostě špatně.*“

Sociální pracovnice IC k tomu dodává: „*U komunikace s PČR někdy narážíme na trvalý bydliště, policisté s ním neumí pracovat. Oni nechápou, že je to pouze nějaký evidenční údaj, kolikrát k nám přišla klientka a že policie řekla, že nevykážou násilníka, protože tam má trvalé bydliště. Nebo že dům je jeho, ona tam nemá trvalé bydliště, tak ať odejde ona z toho bytu, přitom vykazovat se dá, i když tam ten násilník v tu chvíli nedá.*“

Problematické oblasti:

Velká fluktuace a neobsazenost míst. Dle vyjádření pracovnice OSPODU je „*Problém u policie je v tom, že je tam velká fluktuace a u nás v kraji chybí hodně policistů. V Karlovarském kraji je to hodně znát. My míváme i schůzky s policií a myslím, že na Chebsku říkali, že jim chybí snad polovina, takže opravdu velký počet policistů chybí.*“

Potřeba hlubšího vzdělávání v tématu DN. Podle jednoho z policistů: „*Školení jsou v zásadě pouze specialisté zaměřeni na domácí násilí, ale řadoví policisté příliš vzdělávání v této oblasti nejsou, přestože je dobré vyřešení případů DN velmi často závislé na jejich hodnocení situace. S ohledem na tuto skutečnost jsou odkázáni spíše na samostudium a objem jejich znalostí se odvíjí od jejich vlastního svědomitého přístupu.*“ (Policista 1).

Druhý z policistů k tomuto ještě sděluje: „*Pro efektivnější práci v oblasti práce s dětmi ohroženými DN bychom potřebovali častější školení a rozhovory s dalšími institucemi, aby se mohlo předávat větší množství informací a mohli se rychleji vytvářet nové koordinovanější postupy.*“ (Policista 2).

5. Soudy

V předešlé části byla pozornost věnována policii a nyní ji zaměříme na soudy. Advokátka se k činnosti policie a soudům vyjádřila následovně: „*Své praxi se věnuji 10 let a za tu dobu vidím jednoznačné zlepšení práce orgánů činných v trestním řízení i soudů v oblasti DN. Zvláště v trestním řízení je to patrné, dnes už by nikdo v trestním řízení soudním nevyslychal oběť DN před pachatelem. Myslím, že je to díky trendu STOP Domácí násilí, který v ČR je, a díky němu došlo ke změně mentálního nastavení policistů i soudců.*“

Co se týče soudnictví, byly zkušenosti participantů rozdílné. Tyto rozdíly byly patrné zejména při řešení mezioborové spolupráce (viz část 3) a diskuze směřovala také ke zmínce o Cochcenském modelu soudnictví, který uplatňuje chebský soud.

Dobrá praxe: Ochota a iniciativa soudců

Podle sdělení pracovnice OSPOD je více než v minulosti patrná ochota zaměstnanců justice se setkávat a řešit situace vyvstávající z praxe zejména sociálních pracovníků: „*Když vyvstane potřeba, svoláme jednání a ti soudci jsou ochotni přicházet, nebo my za nima. Jsou ochotni v našem kraji se*

setkat. Když se na nás obrátí OSPODy, že potřebují něco projednat se soudy, tak my tu schůzku svoláme a řešíme to. Tady zrovna s Chebem máme výbornou spolupráci, tam se řešil Cochem a fungovalo to dobře.“

Cochemský model je přístup k řešení sporů týkajících se péče o děti po rozvodu nebo rozchodu rodičů. Jeho hlavním cílem je minimalizovat negativní dopady rozvodu na děti prostřednictvím rychlého, efektivního a spolupracujícího přístupu k rodinným soudním sporům. Je založený na sesíťované spolupráci všech zúčastněných profesí (soudci, advokáti, OSPOD, poradny a mediátoři, soudní znalci – psychologové) s cílem účinně a odborně pomoci rozvádějícím se rodičům, aby mohli znovu převzít svou rodičovskou odpovědnost a znovu se spolu naučili komunikovat v zájmu dítěte a jeho budoucí výchovy (Barvíková, 2023).

Psycholožka IC k tomuto sděluje: „*Mně přijde, že ačkoliv jsme jeden kraj, tak ta okresní města se úplně liší. Třeba Vary a Sokolov, tam si myslím, že je to tak na podobné úrovni a ta spolupráce je dobrá, co se týče s Chebem, a nevím, jestli je to tím, že tam mají ten Cochemský systém toho soudnictví, že jako chtějí, aby se ti partneři nějak dohodli a posílají je do té rodinné poradny, tak nějakým způsobem tam ani policie ani soudnictví tam nepracuje nebo neuznává takové věci, jako by uznali v Sokolově nebo ve Varech. Ale fakt nevím, čím to je.“*

V níže uvedených nedostatkových oblastech dochází k souběhu shodných informací jak od pracovníků v MSK, tak těch z Karlovarského kraje.

Problém souběhu trestního a opatrovnického řízení

Tato oblast se projevila také v rámci studie MSK. Souběh trestního a opatrovnického řízení představuje významný právní a sociální problém, který může mít značný dopad na rozhodování o osudech lidí, zejména dětí. Tento problém se obzvláště zřetelně projevuje v kontextu domácího násilí, kde mohou být důsledky pro poškozené osoby, zejména děti, značně závažné. Zatímco trestní řízení se zaměřuje na prokázání viny a stanovení případného trestu, opatrovnické řízení má prioritně sloužit k ochraně nejlepších zájmů dítěte, což zahrnuje rychlé a efektivní rozhodování. Čekání opatrovnických soudů na výsledky trestního řízení může být v mnoha případech nejen neefektivní, ale i kontraproduktivní.

Advokátka, která se specializuje na pomoc obětem domácího násilí, k tomuto sděluje: „*Za mě by bylo ideální, aby došlo k legislativnímu propojení DN z pohledu trestního práva právě do opatrovnického řízení, protože to jsou fakticky dva světy a násilní muži velmi často odrážejí ženu od toho, aby DN ohlásila nebo se jinak vymezila, právě výhrůžkami přes děti. Platí to, co jsem řekla o OSPOD, většina soudů se na pachatele DN dívá v opatrovnickém řízení jen jako na „otce“ a pokud nebylo násilí zaměřené vůči dětem, nebere mu to rodičovské kompetence. Je pravda, že v těchto situacích se soudy opravdu snaží zjistit názor dítěte, u kterého rodiče chce být, zda se chce s druhým rodičem stýkat a podle tohoto názoru se hodně řídí. Zažila jsem i situaci, když u prokazaného DN šlo dítě do střídavé péče, ale bylo to v situaci, kdy dítě samo do střídavé péče chtělo.*“

Nedostatek znalců je problém

Nedostatek znalců v právních a soudních řízeních představuje vážný problém, který může významně zpomalovat proces rozhodování, a tím ztěžovat efektivní ochranu práv a zájmů zúčastněných stran, zejména dětí v opatrovnických sporech. Dlouhé čekací doby na znalecké posudky, které mohou dosahovat až roku, nejenže prodlužují řízení, ale také mohou zvyšovat napětí a stres pro všechny zainteresované strany. Přestože znalecký posudek může být klíčovým důkazem ve sporech, často se stává, že jeho výsledky nejsou dostatečně jednoznačné k rozhodnutí. To je obzvláště problematické v případech, kde jsou obvinění z domácího násilí, a rozhodnutí musí být učiněno na základě dostupných důkazů a v nejlepším zájmu dítěte.

Advokátka popisuje: „*Co se týká znaleckých posudků, tak si je soudy prakticky nedávají vypracovat, jednak z důvodu délky čekání na ně (cca rok) a jednak z důvodu jejich ceny (kolem 40 000).*“

Vhodné vzdělávání v oblasti DN pro soudce a advokáty chybí

V oblasti právního vzdělávání je klíčové, aby soudci a advokáti obdrželi komplexní a aktuální informace a výcvik, který by jim umožnil efektivně se věnovat případům domácího násilí. I když Justiční akademie nabízí širokou škálu školení, zdá se, že specifická příprava zaměřená přímo na DN pro soudce chybí. To může vést k nedostatečnému pochopení a řešení těchto případů, což má přímý dopad na spravedlnost a efektivitu soudního rozhodování. Na straně advokacie pak Česká advokátní komora neposkytuje dostatečnou podporu vzdělávání v této kriticky důležité oblasti.

Soudní vykonavatel: „*Jako zaměstnanec justice mám k dispozici systém vzdělávání Justiční akademie a nevím o tom, že by se zde něco přímo týkalo problematiky domácího násilí nebo dětí ohrožených DN.*“

Advokátka, která se specializuje na pomoc obětem domácího násilí: „*Já sama v oblasti DN vzdělávám, a to policisty a sociální pracovníky z neziskového sektoru. Česká advokátní komora vůbec vzdělávání zaměřené tímto směrem nemá, já se vzdělávám sama pomocí odborné literatury a samozřejmě praxí.*“

6. Prevence

Dobrá praxe: Edukace dětí – projekt městské policie v Sokolově

Sociální pracovnice IC sdělila, že v Sokolově přišli policisté s preventivním projektem, v rámci kterého šíří osvětu na školách či v knihovnách, a to jak pro dospělé (třeba i seniory v případě DN), ale také pro děti. Zároveň však pracovnice vyjadřuje mírnou obavu, zda je žádoucí probírat s žáky ZŠ problematiku DN. Vyjadřuje obavy, aby to pro ně nepředstavovalo psychickou zátěž a je spíše pro směřování těchto intervencí k pedagogickým pracovníkům a jejich školením, aby tyto jevy uměli rozpoznat a věděli, kam se mohou v případě potřeby obrátit atp.

V souvislosti s tímto je dostupný info leták pro žáky, který je mj. distribuován do škol.

Informace pro děti v obtížných životních situacích (Krajský úřad Karlovarského kraje, 2023).

Dobrá praxe: Edukace učitelů – projekt: Mluvme o domácím násilí

Policie ČR přišla s novým preventivním projektem, který rozšíří tolik potřebnou diskuzi o násilí ve společnosti. Proškolení preventisté v rámci projektu šíří osvětu převážně mezi pedagogy základních a středních škol. Učitelé totiž bývají mnohdy první, kteří si mohou u dítěte drobných změn v chování všimnout, zachytit problém v počátku a dítě ochránit od závažnějších následků domácího násilí (PČR, 2024).

Tento počín je z hlediska sdělení informantů více než žádoucí, jelikož považují učitele za tzv. ohroženou skupinu.

Učitelé – ohrožená skupina

Stejně jako v případě MSK kraje představuje školní prostředí „pole neorané“. Psycholožka IC považuje učitele za ohroženou skupinu v této oblasti, jelikož se setkává s velkou neznalostí problematiky domácího násilí, a to také u výchovných poradců na školách. I v rámci tohoto pořádá 1x za půl roku v rámci PPP schůzi s výchovnými poradci ze škol, kde je informuje mj. o činnosti IC

a základních informacích o domácím násilí. Dle jejich slov je vidět zájem výchovných poradců, kteří si mnohé zapisují, doptávají se a o problematiku celkově mají zájem.

V této oblasti doporučovala pracovnice OSPOD publikaci Nadace Sirius (2023) „Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole: doporučené postupy pro pracovníky škol“ či knihu od Zdeňka Němce (2023) „Identifikace žáků se sociálním znevýhodněním v základní škole“.

7. Vzdělávání

Dobrá praxe: Školení APIC

Asociace pracovníků intervenčních center poskytuje školení pro pracovníky v oblasti domácího násilí s cílem zlepšit jejich dovednosti a znalosti potřebné k efektivní podpoře obětí. Školení zahrnuje teoretické základy vzniku a dynamiky domácího násilí, legislativní rámec, krizovou intervenci, práci s traumatem a multidisciplinární spolupráci. Účastníci školení se také učí měkkým dovednostem, jako jsou komunikace v krizových situacích a týmová spolupráce, což je klíčové pro jejich úspěch v profesi. Sociální pracovnice IC, která si tímto školením prošla, sděluje: „*APIC svolává velké školení domácího násilí pro nově nastupující pracovníky IC, je to super, protože se tam říkají věci z praxe a mají to od svých kolegů, to byl velký přínos.*“

Dobrá praxe: Krizová intervence, on-line kurzy, webináře, konference

Za nezbytný kurz považují participantů úplný kurz krizové intervence a dále si vybírají kurzy dle svého zájmu. Psycholožka z IC doporučila on-line kurz – „Využití Focus Boxu v praxi s dětmi“ nebo „Rizikové rodiče, rizikové děti – syndrom CAN v praxi sociální práce“. Za kvalitní považovali také kurzy organizace SOFA, např. „Jak identifikovat ohrožené děti“ nebo „Prevence násilí doma a ve škole“.

Informanti také sdělovali, že navštěvují konference pořádané např. centrem Locika. 1x za rok je v krajské knihovně v Karlových Varech konference na témata týkající se dětí a letos je právě pozvána také Locika a bude zaměřena na domácí násilí.

8. Financování služeb

Dobrá praxe: Vícezdrojové financování

Sociální služby v Karlovarském kraji jsou financovány různými donátory. V první řadě se jedná o kraj, státní rozpočet či unijní operační programy. Část financování pochází také z Norských fondů, ze kterých jsou také mj. financovány projekty jako Děti dětí bez násilí či mlčení bolí.

Realita sociálních služeb je ale hojně prostoupena obavami a spíše negativními zkušenostmi v oblasti jejich financování. K tomuto vedoucí IC sděluje: „*Financování příšerný. Vloni nebo předloni se čekalo na dofinancování sociálních služeb do září. Takže se 9 měsíců čekalo na to, než se to k těm krajům dostalo. Takže spoustu nezisků popadalo, charity musely propouštět zaměstnance, aby vůbec přežily. To je příšerný. Ale teď ty finance jsou, radní pro sociální věci Karlovarského kraje dokázal to, že sociální služby jsou potřeba a že je potřeba je financovat. Ale je to politika. Za chvíli budou nové volby, tak uvidíme...*“

Dobrá praxe: Spolupráce s potravinovou bankou

Spolupráce s potravinovou bankou je důležitá pro zajištění základních potřeb lidem, kteří se ocitli v akutní krizi. Vedoucí IC shodně i se sociální pracovníci sdělili: „*Jsme v projektu, máme zásoby vždycky, jakmile se objeví nějaká maminka, okamžitě dostává tašku základních materiálních potřeb, jídla, plen apod.*“

Dobrá praxe: Spolupráce s nadacemi a různými projekty, např. Adoptuj Marii a Agrofert

Pracovníci se snaží obětem DN zprostředkovávat ekonomickou pomoc i skrze různé nadace a fondy. Jedním z nich je např. projekt Adoptuj Marii, což je projekt neziskové organizace WOMEN FOR WOMEN, jehož hlavním cílem je podpora samoživitelů, kteří se ocitli v těžké životní situaci a nemohou si dovolit zaplatit kauci na bydlení pro sebe a své děti. Projekt vznikl v roce 2018 a je zaměřen na poskytování finanční pomoci a dalších forem podpory samoživitelům, aby měli přístup k důstojnému a bezpečnému bydlení. Jedna zkušenost byla také s nadací Agrofert.

Nestabilita financování je problém snad v každém kraji

Nestabilita financování představuje zásadní výzvu pro organizace a odborníky, kteří se věnují práci s ohroženými dětmi a dalšími zranitelnými skupinami. Přestože jejich práce je nezbytná pro společnost a má obrovský dopad na životy jednotlivců, kterým slouží, často se musí spoléhat na nejisté a přerušované zdroje financování. Tato nestabilita vede k obavám z nedostatečné podpory a ztráty kvalifikovaných pracovníků, kteří mohou hledat jiné, stabilnější příležitosti. Kromě toho může ohrozit kontinuitu a kvalitu poskytovaných služeb, což má přímé důsledky pro ty, kteří jsou na těchto službách závislí.

Vedoucí IC popisuje: „*Hodně pracujeme na tom, aby byli ti donátoři i mimo, protože pořád jsme neziskovej sektor, takže jako každá koruna se tady hodí. Co se týče financování sociálních služeb, tak neznám celorepublikově nikoho, kdo by byl spokojený. Je to podhodnocené, chce se, aby byli lidi psychicky odolní, vzdělaní, šikovní, ale finance tomu neodpovídají.*“

ZÁVĚR

Případová studie se zaměřuje na různé oblasti práce s dětmi ohroženými domácím násilím v Karlovarském kraji. Tento kraj je hned po kraji Libereckém druhým nejmenším v České republice a co do počtu obyvatel se jedná o kraj nejmenší. I přes tento fakt vykazuje Karlovarsko třetí nejvyšší podíl nezaměstnaných lidí v celé ČR a dlouhodobě se řadí mezi nejzatíženější kraje z hlediska zadluženosti občanů (druhý nejvíce postižený region, hned po Ústeckém kraji). V kraji dochází k nárůstu kriminality (v roce 2023 a ve srovnání s předcházejícím rokem je nárůst o 2,1 %). Číslo je podstatně menší než např. v případě Moravskoslezského kraje, což je mj. jistě dáno i velikostí kraje a počtem obyvatel. V přepočtu registrovaného trestného činu na 1 000 obyvatel však Karlovarský kraj obsadil spolu s Libereckým krajem v mezikrajském srovnání čtvrté místo pomyslného žebříčku. Jedním z důležitých nástrojů v boji proti domácímu násilí je policií uplatňovaný institut vykázaní, umožňující policii okamžitě vykázat násilníka ze společného obydlí na dobu deseti dnů. V Karlovarském kraji je tento nástroj stále častěji využíván, což ukazuje na pozitivní trend. Přesto je stále problémem velká fluktuace a nedostatek policistů, což komplikuje efektivní práci v oblasti domácího násilí. Co se týče vykázaní osoby ze společného obydlí, za rok 2023 bylo v Karlovarském kraji vykázano 61 osob. Všechny 4 sledované kraje vykazují nárůst počtu vykázaní v roce 2023 ve srovnání s rokem 2022. Olomoucký kraj s počtem 89 vykázaní za rok 2023 má druhý nejvyšší počet vykázaní ve sledovaných krajích. Moravskoslezský kraj s počtem 106 vykázaní je tedy první ve sledovaných krajích (celkově čtvrtý), následuje kraj Liberecký s počtem 81 a poté Karlovarský.

Karlovarský kraj trpí nedostatkem kvalifikovaných odborníků v nejrůznějších sférách: zdravotnictví, sociálních službách i ve školství. Pobočku zde nemá Bílý kruh bezpečí (zatímco v Moravskoslezském, Libereckém i Olomouckém kraji ano), což komplikuje poskytování potřebné péče této cílové skupině. V kraji existuje jedno intervenční centrum, které má své pobočky v Sokolově, Karlových Varech a Sokolově. Na počátku roku se otevřelo také krizové centrum pro děti. V oblasti podpory dětským obětem domácího násilí mohou dále v kraji pomoci zařízení jako ZDVOP či azylový dům, kapacity jsou však, stejně jako v ostatních krajích, neustále naplněny. Spolupráce mezi jednotlivými subjekty (policie, soudy, OSPOD, intervenční centra atp.) se liší mezi okresy. Nejlepší spolupráce je v Karlových Varech a Sokolově, zatímco na Chebsku je spolupráce méně efektivní. Klíčovou roli hraje lidský faktor a individuální přístup jednotlivých pracovníků.

Zdroje:

APIC. (2016). *Mlčení bolí: postřehy z desetileté praxe intervenčních center*. [Ústí nad Labem]: Asociace pracovníků intervenčních center ČR

Asociace pracovníků intervenčních center. (2024). Dostupné z: <http://www.domaci-nasili.cz/>

Barvíková, J. (2023). *Cochemská praxe*. Šance dětem. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/cochemska-praxe>

Centrum dětské pomoci Karlovy Vary. (2024). Dostupné z: <https://www.centrumdetskepomoci.cz/#skupiny>

Český statistický úřad. (2023). *Kriminalita v Karlovarském kraji v roce 2023*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xk/kriminalita-v-karlovarskem-kraji-v-roce-2023>

Český statistický úřad. (2024). *Charakteristika Karlovarského kraje*. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xk/charakteristika_karlovarskeho_kraje

Český statistický úřad. (2023). *Statistická ročenka Karlovarského kraje – 2023*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/24-kriminalita-nehody-0snga1u2rp>

Domacinasili.cz. (n.d.). *Statistiky*. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/rubrika/statistiky/celorocni-statistiky/>

Domacinasili.cz. (n.d.). *Tisková zpráva: Děti – neviditelné oběti násilí v rodině*. (2023). Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/wp-content/uploads/2023/05/BKB-Projekt-POSPOLU.pdf>

Institut prevence a řešení předlužení. (2023). *Mapa exekucí*. Dostupné z: <https://www.institut-predluzeni.cz/mapy-a-statistiky/exekuce/>

Krajský úřad Karlovarského kraje. (2024). *Přehled poskytovatelů sociálních služeb*. Dostupné z: <https://www.kr-karlovarsky.cz/temata/socialni-oblast/socialni-zalezitosti/prehled-poskytovatelu-socialnich-sluzeb>

Krajský úřad Karlovarského kraje. (2024). *Základní informace*. Dostupné z: <https://www.kr-karlovarsky.cz/karlovarsky-kraj/o-kraji/zakladni-informace>

Krajský úřad Karlovarského kraje. (2023). *Informace pro děti v obtížných životních situacích*. Dostupné z: <https://www.kr-karlovarsky.cz/temata/socialni-oblast/socialne-pravni-ochrana-deti/informace-pro-deti-v-obtiznych-zivotnich-situacich>

Marshall, C.; Rossman, G. B. & Blanco, G. (2021). *Designing Qualitative Research*. Seventh Edition. SAGE Publications.

MPSV. (2010). *Metodické doporučení MPSV č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí*. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/metodika_3.pdf/a539b71d-91ae-9ff1-ed5b-62211af03747

Nadace Sirius. (2023). *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole: doporučené postupy pro pracovníky škol*. Obecně prospěšná společnost Sirius, o.p.s. Dostupné z: <https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/prirucka-can-pro-skoly.pdf>

Němec, Z. (2023). *Identifikace žáků se sociálním znevýhodněním v základní škole*. Národní pedagogický institut ČR. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/371173276_Identifikace_zaku_se_socialnim_znevychodne_nim_v_zakladni_skole#fullTextFileContent

Policie ČR. (2023). *Vyhodnocení kriminality a dopravní nehodovosti v Karlovarském kraji za rok 2023*. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyhodnoceni-kriminality-a-dopravni-nehodovosti-v-karlovarskem-kraji-za-rok-2023.aspx>

Policie ČR. (2023). *Nový preventivní projekt „Mluvme o domácím násilí“*. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/novy-preventivni-projekt-mluvme-o-domacim-nasili.aspx>

Policie ČR. (2023). *Domácí násilí (statistiky)*. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/domaci-nasili-statistiky.aspx>

Policie ČR. (2024). *Institut vykázání*. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-institut-vykazani.aspx>

Policie ČR. (2024). *Statistické přehledy kriminality za rok 2023*. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>

Pomoc v nouzi. (2024). *Pomoc obětem domácího násilí*. Dostupné z: <https://www.pomocv nouziops.cz/cs/pomoc-obetem-domaciho-nasili-komu-je-sluzba-urcena/>

Riessman, C. K. (2008). *Narrative Methods for the Human Sciences*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: SAGE Publications.

SOS dětské vesničky. (2024). *SOS Sluníčko Karlovy Vary*. Dostupné z: <https://www.sos-vesnicky.cz/pobocky/sos-slunicko-karlovy-vary>

Spínová, D. (2023). *O vztazích mezi medvídky*. Pomoc v nouzi, o.p.s.

Velký vůz. (2024). *Focus Box*. Dostupné z: <https://velkyvuz-sever.cz/product/focusbox/#tab-description>

Začni učit. (2023). *Případová studie – Karlovarský kraj*. Dostupné z: <https://zacniucit.cz/pro-zrizovatele-skol/>

Zákon č. 359/1999 Sb., Zákon o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Seznam zkratk:

APIC Asociace pracovníků intervenčních center

CAN Syndrom týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte

ČR Česká republika

DN Domácí násilí

IC Intervenční centrum

KBT Kognitivně behaviorální terapie

KV Karlovy Vary

MPSV Ministerstvo práce a sociálních věcí

MSK Moravskoslezský kraj

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

OSPOD Oddělení sociálně-právní ochrany dětí

PČR Policie České republiky

PPP Pedagogicko-psychologická poradna

ZDVOP Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

OSTRAVSKÁ
UNIVERZITA

**T A
Č R**

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

**MINISTERSTVO PRÁCE
A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ**